

A magyar izr. országos tanító-egylet

# ÉRTESÍTŐJE.

Megjelen havonként egyszer.

Szerkesztői bizottság:

Fischer Simon, Führer Ignác, Léderer Ábrahám, Stern Mór és Tencer Pál.

Felelős szerkesztő: Seligman Eleázár.

Az előfizetési pénzek  
és tagsági díjak Kohn Salamon  
egyleti pénztárnokhoz  
(s a s - u t c z a 25. szám) küldendők.  
Szerkesztői iroda, sip-utcza 11. sz.

Kiadja a magy. izr.  
o r s z . t a n i t ó - e g y l e t .  
Előfizetési ár:  
nem tagok számára egész évre 1 ft.  
Az egylet tagjainak díjmentesen jár.

## Az izr. tanítókhöz!

Az országos izraelita tanítóegylet központi választmánya a múlt évi október hó 18-án tartott közgyűlésének a tanítók állandósítására vonatkozó határozatai értelmében megtett mindent a magas kormánynál úgy, mint a tek. országos irodánál, hogy az izr. tanítók jogos kívánalmainak elégtétessék. Ennek daczára folytonos a panasz, hogy a községek vonakodnak a tanítót a betöltött három próbaév után hivatalában véglegesen megerősíteni. Számos az az eset, hogy a törvény nyilvános kijátszásával, a lefolyt próbaévek után a tanítót új próbaévekre szorítják. Van olyan eset is, hogy tanítótól 10—15 évi működés után, nehogy véglegesen alkalmazottnak tekintse magát, önkénytes lemondást csikarnak ki azon ígérettel, hogy újra fogják szerződteni. Az országos iroda — és erről meggyőződünk — minden előforduló egyes esetben, ha nála panasz emeltetik, mindent megtesz, hogy a tanító törvényes jogai megóvassanak; de sem az országos iroda, sem a kormány segíthet, ha konkrét esetek helyett csak általános panaszok hallatszanak. A tanítók rendesen vagy elhagyják állomásaikat, vagy ráállanak az új provisoriumra és a hol vádló nincs, bíró sincs.

A központi választmány f. h. 11-én tartott ülésében komolyan foglalkozott az izr. tanítók e szomorú viszonyaival és elhatározta a tanítókat fölkérni, hogy minden egyes esetet, hol a tanítónak jogtalanul felmondanak, vagy új szerződésre szorítják, sziveskedjenek ezt a választmánynál bejelenteni. Ha kellő anyag leend kezeink közt, melynek alapján sikerülend a kormány és az irodával szemben bebizonyítani, hogy

nem kivételes esetekről van szó, hanem általános a sérelem, mely a tanító törvényes jogain ejtetik, meglehetnek győződve — bizván azon humánus érzelemben, mely úgy a kormányt, mint az iroda vezetőit lelkesíti, — hogy könnyű leend a bajt gyökeresen orvosolni. Legfőbb kívánalmunk volna ugyan egyrészt, ha ernyedetlen szorgalmunkkal, szent kötelességeink szigorú teljesítésével és hivatásunkhoz való egész odaadása által odabirnök vinni hitközségeinket, hogy önönmaguk, iskoláik érdekében, utóvégre belássák, hogy a jó iskola föltételezi a tanítónak biztos állását, illetőleg biztos jövőjét; de másrészt tiszta meggyőződésünk, hogy azon községek, melyeknek rendezett iskoláik vannak, melyek tanítóikat tiszteletben tartják és nem hajlandók minden perczen a vándorbotot kezökbe nyomni, hogy ilyen községek örömmel fogják látni, ha a tanítók állandosítását törvényesen biztosítják m i n d e n községben.

Az országos magy. izr. tanítóegylet nevében

S e l i g m a n Eleázár,  
alelnök.

### **Legyünk őszinték.**

Értesítünk 5.ik számában „Legyünk őszinték“ cím alatt Fischer Simon ur, fővárosi tanító hozzánk fordul s kérve kér, ne kalandozzunk mindig a messze távolba, hanem forduljunk szívünk kis kamrácskájához, kérdezzük: vajon nem mi magunk vagyunk-e okozói azon zaklatásoknak, melyek bennünket érnek? Nem mi magunk vagyunk-e legtöbbnyire okai, hogy azok, kik különben tisztelnének bennünket, megvetéssel hátat fordítanak? Hogy is ne? A tanító mintaképe legyen a békeszerető polgárnak, a tanító erényekben gazdagon álljon a nép előtt! S így van-e izr. hitközségeink legnagyobb részében? fájdalom, teljes meggyőződésből mondhatom: nem. Az izr. tanító társának rovására akar dicsőíteni, meg nem gondolva: azért mert én másnak fejét levágatom, egy hüvelyknyivel sem lettem még magasabb . . . . Nézzünk széjjel a történelem tág mezején s tapasztalni fogjuk, hogy amely nemzet elnyomatása korszakában összetartó volt szilárdan, rendületlenül, az el nem vezett, ha az ég gigánsaival szállt is sikra; ellenkezőleg jártak azok, kik egyenetlenségben éltek rossz napjaikban. A belviszály rákfenei ellen nem küzdhettek. Nagy válság előestéjén állunk. Ki a hitközségek fejlődését figyelemmel kíséri meggyőződhetett, hogy az izraeliták tanügye fordulópontján van. Aut—aut! vagy felosztatják községeink iskoláikat s a héber tantárgyak taníttatásáról fognak gondoskodni csak, mint volt félszázad előtt, vagy lesz iskola a szó magasztos értelmében. Ez azonban nem mástól függ, mint a tanítóktól. Önök kezeiben van t. tagtársaim az izr. iskola jövője letéve. Férfiaság, nyílt őszinteség, a jó tulajdonok elismerése, ármánykodások kerülése, szivélyesség, kölcsönös támogatás, ezek azon kellékek, melyek elsajátításában minden becsületes, lelkiismeretes tanítónak magát gyakorolnia kell naponta letiport állásunk, társadalmi helyzetünk megváltoztatása érdekében. Legyünk mi csak férfiak és ne fűhöz-fáhozsimu'ó kúszónövények s fogadom, nem teszi valamire való község

sem, hogy tanítóját bakakáplár módra díjazza. Nekem valóban jól esett, midőn Fischer úr testünk ezen rútot tisztítani, orvosolni megkísérelé. Összetartás az iskolában, tanügyünk felvirágozhatása kedvéért, összetartás az iskolaküszöbön kívül, összetartás Magyarország minden tanítói között: ez legyen jelszavunk! A kapocs, mely bennünket összefűzön meg van már. Nézzék csak uraim egyletünk „Értesítő”-jét, nézzenek végig az 5-ik számon! Nem küzd-e minden betűje e lapnak sorsunk jobbra fordulásáért, nem harcol-e minden szó jövőnkért! Összetartásban rejlik az erő, egyetértésben van a hatalom. Ne engedjük, hogy fővárosi kartársaink erélye megtörjön részvégtelenségünk ércszikláin, ne engedjük lankadni a szent tüzet, mely mi érettünk lángol. Pénztárunk nem üres, sokan élvezik jótékony hatását!

Sokan vannak közöttünk, kik — hála isten — nincsenek azon rossz helyzetben, miszerint egyletünk anyagi támogatását igénybe venni kényszerítetnének, de vajmi nagy azok száma, kik rendezetlen viszonyaik következtében főleg erkölcsi segítségért vannak hozzá utalva! Nem parancsolja e az óvatosság is, hogy tagjaivá legyünk oly egyesületnek, melytől mindent várhatunk, sőt követelhetünk, ellenkezőleg, ha jobb napjainkban feléje sem tekintünk, a balsorsban támogatását igénybe venni szerénytelenség.

De én bízom a tanítók tapintatosságában, műveltségében! Nem akarom hinni, hogy őszinte szavakat egykedvűen fogadhatnának; eljön nekünk is azon idő és pedig mielőbb, midőn elmondhatjuk: izr. tanítóegylet, izr. tanügy, izr. tanítónak boldog állapota nem volt — de van Isten adja, hogy úgy legyen.

B r a u n J ó n á s,  
polg. isk. tanár.

## V á z l a t o k,

### II.

Budapest, ápril havában.

Bármely élő nyelv elsajátításával kettős célt elérni óhajtunk, t. i. a nyelv beszéd- s írásbeli birását. Nem egészen ugyanaz a célzat az ugynevezett holt nyelveknél, azoknak csupán elméleti megértése s értelmezése tétetvén a tanulmányozás tárgyává. Didaktikai nehézségek teszik tanodákban ajánlatossá, a holt nyelvek előadását elhalasztani a tanoncok azon életszakára, a midőn lelki tehetségeik bizonyos fokra kifejlődtek, minden esetre addig, míg illő mérvű haladást tanusítanak anyai beszédöknek nyelvtani — hogy ne mondjam: észtani — felfogásában.

A héber nyelv már régen megszűnt (közönséges fogalom szerint) élőnek lenni, ősidők óta nem sorozható többé az élők közé. S mégis, majdnem két ezredév alatt divatozott elemi iskoláinkban a vallásosság-ból eredő szokás, miszerint zsengekori kisdedeink legelső oktatása a héber nyelv tanításával vette kezdetét. A mondott tanodai munkálkodás kellő jelzése végett elég felemlítenem a köztudomásu, sokaknál önöntapasztalt tényt, miképen a legelső osztálybeli 4—5 éves deákok tanítása a héber szövegű imák gépies, nagyrészt torzított leolvasásáig terjedt, ezt nyomban követvén a szintén héber szövegű szentírás anyai nyelvre való lefordításának betőlcseklése. Az oktatási rendszert is átalakító szabadabb gondolkozásu újabbkor, dicsekedhetik fényes vivmánnyal, mely abban áll, hogy néptanodáinkban az olvasás — tanításnál az anyai nyelv megelőzi a hébert, az utóbbinak előadása

az első tanév csakis (!) második felének elejével kezdődik meg. Igaz ugyan, a héber nyelv tanításával — vallási és más döntő okokból — nem várhatunk, míg gyermekeink szellemileg megerősödnek, az az elemi iskola 4—6 évig tartó látogatása alatt, nem várhatjuk azt be semmiképen, s így minékünk, izr. elemi tanítóknak, akarva nem akarva, hozzá kell fogunk a fonáknak t e t s z ö munkához, a héber nyelv korai előadásához. De igaz-e az is, hogy a héber tantárgyakra nézve ki nem található volna egy oly tan módszer, melynek behozatalával — habár a fonákság vagy ennek látszata nem enyészne el végképen — a didaktikai nehézségeket legyőzhetnők, vagy ezeken némileg könnyíthetnénk? melynek behozatala által a tanítás mint minőségre, mint mennyiségre nézve nyerhetne?

Felötlő, hogy hitközségeink ama közegei, kik hivatalból örködnék a hit- s hébertanítás felett, azt ellenőrizni, megóvni kötelesek, — hogy azok a tisztelt urak, mondom, minduntalan igen sokat törődnek a „m e n n y i“ és vajmi keveset — erre bizonyos jelenségek mutatnak — a „m i k é n t“ kérdésével. Kellene pedig meggondolniuk, hogy ha valamely működésből lényeges eredményeket várunk, követelünk, ehhez sikerülést ígérő előzmények és feltételek is szükségesek. Ránk tanítókra lévén tehát hagyatva a „m i k é n t“ kérdésének megfontolása s megdöntése is, fontoljuk mi azt meg, gondolkodjunk és szóljunk hozzá! Nyitom sorát.

Éveken át gondolkodtam a tárgyalás alatt levő tanítási ügy felől, s ime! gondolkodásom szüleményét kevés szóba összefoglalva mutatom be. Alapeszmém ágyanis:

A hébertanítás sikeresítése céljából e tantárgy elejétől fogva ne különítessék el az iskolai többi tantárgyaktól, sőt inkább hozassék a ma z lehetőleg kapcsolatba emezek egyikével — támaszkodják a gyengébb az erősre.

E nézetből kiindulva természetesen kívánám, hogy iskoláink osztályaiban az összes tanítás, összpontosítva, egyesítve legyen az illető tanító kezében, ily módon a t e t s z h a l o t t, a h é b e r n y e l v, h a n e m é l e d i s f ö l t ö k é l e t e s e n, r e m é l h e t ő l e g m é g f e l e s z m é l.

Részletezések, nevezetesen eszmém gyakorlati alkalmazásáról — a későbbi „találkozások“ alkalmával. K i r c z J ó z s e f.

### **A hazaszeretet. \*)**

„És szóla Isten Jákobhoz: térj vissza atyáid földére és szülőhelyedre és leszek veled.“

Kedves gyermekim! mint a csöndes fészkeből fölriasztott madár, így az ember is, a ki távol esett édes hazájától, kö-

\*) R e i c h Ignác ur a pesti izr. hitközségi iskolában a szombati isteni szolgálatnál épületes előadásokat, illetőleg bibliai magyarázatokat szokott tartani. Ezek oly eredetiek és egyszersmind oly mintaszerűek valának, hogy gyakran fölkerítettük őt, adná ki azokat, miután valóságos hiányt pótolnának e szakmában, a hol épen még semmivel sem birunk. R e i c h Ignác ur elhatározta magát ezen előadásokat **בית הספר** czim alatt kiadni s miután leginkább az iskolai köröket érdekli s óhajtanók, hogy a tanítók lelkesedéssel karolnák fel, mutatványul közlünk itt egy ily előadást.

Szerk.

zönségesen csak akkor kezdi igazán szeretni azt, ha . n i n c s .

De vajmi másképen gondoltak ősapáink!

Igenis, erényeik élén állt a h a z a s z e r e t e t és a m u n k a s á g. Ők csak akkor hagyták el a hazai szent földet, ha Isten parancsolta, mint például Á b r a h á m : לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ, vagy ha arra k é n y s z e r i t v e voltak, mint például J á k o b, a kinek futni kellett fivére elől. Mihelyt pedig a külnyomás megszűnt, azonnal visszavágyódtak, visszavonzódtak az édes göröngyökhöz.

De valódi eszményképe a hazafiságnak volt J á k o b! Lám, még halálos ágyán is arra eskette meg fiát, Józsefet, hogy vigye el hamvait Miczrájimból, mert, a mint a gyöngéd kifejezés hangzik: „mert nyugodni akarok atyáimnál.“ És miért eskette meg épen Józsefet? Mert ez is érző vagy inkább vérző szívvel tapasztalá az idegenek közt való keserves életet, és miért ő is kérte meg testvéreit arra: וְהַעֲלִיתֶם אֵת עֲצָמוֹתַי „és vigyétek az én tetemimet . . . .“

De mi tulajdonképen a h a z a f i s á g? Ez a legszentebb érzelem, melyet az Isten maga oltott a mi szívünkbe és melyet magyaránunk lehetetlen. „Csak a romlatlan szív érti a lélek keserveit, meg az örömeiben sem részesülhet az idegen — az idegen, a ki a haza javá b ó l élni könnyen megtanul, de a haza javá r a is nagynehezen, vagy épen s o h a!

Szeressétek tehát édes Magyarországot, főkép pedig szülőhelyeteket, a most épülő- és szépülőfélben levő B u d a p e s t e t: עִיר שְׁחֵבְרָה לְךָ יְהוָה, a fővárost, „mely imént törvényileg össze lőn kapcsolva.“

De tudjátok-e, ki a valódi h a z a f i? A valódi hazafi az, ki nem csupán a hazában él, de a haza ő benne is él, az: a kinek egész törekvése, cselekvése arra céloz, hogy mi-kép legyen boldog, virágzó és dicsővé a honi föld. Arra pe-dig m u n k á s s á g k e l l : dolgozzunk, ki észszel, ki kézzel.

Tanuljátok tehát a s z e n t T h o r á t, mert: „a bölcsesség kezdete az istenfélelem;“ tanuljátok továbbá az a l k o t m á n y t a n t, mert: „a hazai törvény oly szent mint a vallás, sőt ha a hon veszélyben forog, a vallási törvénynek háttérbe kell lépnie mindenha; tanuljátok az édes h o n i n y e l v e t, mert a nyelv nem igen távol fekszik a szívtől; tanuljátok a magyarok t ö r t é n e l m é t, és már ennek első lapján olvashatjátok, miszerint a honfoglalók, fölmetszett karjaikból néhány csepp vért szent edénybe eresztvén — mint a Kanaánba bevonuló Leviták az ünnepélyes אֲרֵיךְ-t — rettenetes átkot mondának ki mindazokra, kik a hazai törvényt megszegnék; tanuljátok honi földünk rajzát, hogy ismer-

jétek rónáit és aknáit, virányait és ásványait, erdősegeit és mezősegeit... tanuljatok egy szóval megbarátkozni ezen gondolattal: „édes szép hazám, v é r r e l eljegyzett vagy te nekem“ — és ha majd a sors ki-kivisz külföldre, az isteni szózat vissza fog hangzani szivetekben: „Térj vissza atyáid földére szülőhelyedre és leszek veled!“ A m e n !

## **L e v e l e z é s.**

N.-Várad, 1876. ápr. 16.

T e k i n t e t e s s z e r k e s z t ő u r !

Az „Értesítő“ tudatta velünk azon örvendetes tényt, hogy a kerületi elnökök még mult évben 2000 frtot szavaztak meg elaggott tanítók számára s ugyanezen lapban olvastuk, hogy a magas kormány eddig ezen összeget nem utalványozta, illetőleg a kerületi elnökök ezen határozatát meg nem erősítette volna. Ez oly feltűnő, hogy el nem hihetjük. Mi okból vonakodnék a kormány egy i s k o l a a l a p b ó l elaggott tanítókat támogatni? Kétkedik talán a magas kormány a tanítók szegénységében?

Bátorkodom a tek. szerkesztő urat felkérni, sziveskednék a tek. orsz. irodában kipuhatolni, valjon engedélyezte-e a magas kormány a 2000 frtnak folyóvá tételét és ha nem, ugy czélszerűnek találnám, ha a választmány küldöttséget menesztene a vallás és közoktatásügyi ministeriumhoz azt alázatosan megkérendő, vegye tekintetbe a zsidó tanítók körülményeit és tegye minélelőbb folyóvá a többször érintett összeget. Hány szegény, keresetnélküli családapán lenne némileg segítve, ha részesülne e könyöradományban. Az alap neve már eléggé bizonyítja, hogy a tanító legalább végső szükségben hozzá fordulhasson és még is még annak a morzsáját is megtagadják tőle.

K l e i n v a l d D á v i d ,  
tanító.

## **Egyleti élet.**

**Egyletünk tagjaivá jelentkeztek:** W ó b e r S o m a K a s s a , S c h w a r z Lipót Kassa, W i e n e r Á r m i n K a s s a , és W e i s z J a k a b B u d a p e s t .

**Segélyezések:** Lapunk 5. számának megjelenése óta a választmány egy tanítónak 20, egynek 2 frtot segélyképen, két tanítónak pedig 100—100 forint kölcsönt engedélyezett.

## **Tagsági díjakat fizettek.**

**Rendes tagok:** S c h m o l k a S a l a m o n C s e r v e n k a 2 frtot, B e c k J a k a b C z e g l é d 2 frtot, P r e s s e r J ó z s e f T h u r d o s s i n 2 frtot, W e b e r S o m a K a s s a 2 frtot, S c h w a r z L i p ó t K a s s a 2 frtot. W i e n e r Á r m i n K a s s a 2 frtot.

**Pártoló tagok:** D a l n o k i L . B u d a p e s t 5 frtot, F ü c h s l M . B u d a p e s t 5 frtot.

## **V E G Y E S E K.**

— Midőn még hazánkban a népiskola parlagon hevert és a népnevelés ügye ügy sem volt, már Nagykanizsán egy kitűnő hatosztályu népiskola virágzott, melyből oly ifjak kerültek ki, kiket a birodalom legnagyobb kereskedelmi hazai előszeretettel alkalmaztak üzleteikben

és legio azoknak száma, kik világhírű üzletekben nagy szerepet visznek. Ez intézetnek 40 éven át volt tanítója és igazgatója nem rég a koronás ezüst érdemkeresztrel kitüntettetett.

Hasonló kitüntetésben részesült az utóbbi időben több nem kevésbé érdemes tanférfiu, mint például a derék K. Sz. Péteri tanító Mezei István ötven szolgálati év után. Több tanító az arany érdemkeresztrel tüntettetett, de korona nélkül. Mint felekezeti lap, nem akarunk bővebben e tárgyról szólni, hanem ajánlanók az aradvidéki vagy a „népnevelők pesti egyletének“ egyszer arról értekezni, hogy a mi rendjelekben oly olcsó világban körülbelül mennyire becsüli a kormány a legkitünőbb tanítók szolgálatait?

Eichberg ur tanítványai azonban tiszteletdíjt gyűjtenek számára, melyet egy rendezendő ünnepély alkalmával neki átfognak nyújtani. Egyletünk küldöttségileg fogja magát ez ünnepélynél képviseltetni.

— A pesti izraelita hitközség iskolaügyi osztálya elhatározta, hogy a nagy szünidők, mint a többi városi iskolákban, július és augusztus havában fognak tartatni. Az őszi ünnepek alkalmával pedig a szünnapok csak az egész ünnepnapokra fognak szorítkozni, a közbe eső napok alatt rendes előadás lesz. Ajánljuk e határozatot a többi izr. hitközségek becses figyelmébe.

— A székesfehérvári izr. hitközség a napokban tartott közgyűlése egy felekezeti iskola ismételi felállítását elhatározá. A szegedi izr. hitközség, hol a felekezeti iskola feloszlata az utóbbi időben megpendített, szintén ennek fentartása mellett nyilatkozott.

— Stein Sámuel ur — egy helybeli tanintézet tulajdonosa — m. hó 19-én tartá meg félszázados születésnapjának évfordulóját, mely alkalommal egykori tanítványai, kik közül többen most mint orvosok, ügyvédek, kereskedők, hivatalnokok stb. előkelő állásokat foglalnak el, kegyeltes ünnepélyt rendeztek tiszteletére. Az ünnepély, melyen igen számos és előkelő vendég gyűlt egybe, s melyen az ünnepeltnek egy ezüst serleg s számos aláírással ellátott üdvözlő felirat nyújtatott át, a rendezőknek dicséretére vált, kik csak önmagukat tisztelték, midőn igyekeztek egy örömnapot szerezni azon férfinak, ki szellemi jólétök előmozdításán lelkiismerettel fáradozott. A derék kartárs részünkről is legszívélyesebben üdvözöltetett.

### **Figyelmeztetés.**

Vidéki tagtársainkat tisztelettel felkérjük, a tagsági díjakat mielőbb beküldeni.

### **Szerkesztői posta.**

K. L. urnak B—en: Eljártunk ügyében, és pedig sikerrel. Mi csak megteszszük a magunkét, de azért szerencsét még sem lehet fehérre mosni. — B. R. urnak T—án: Furcsa dolog, ha valaki előbb odahagyja állomását és csak azután kér tanácsot, vajon mitévő legyen? — S. M. urnak P—án: Községe mielőbb az orsz. izr. irodának jelentse fel az izr. tanítói nyugdíjintézethez való csatlakozását. Nem utasítják ott vissza, ha a község nem is szervezkedett a congressusi szabályzat értelmében.

Am 6. April d. J. erschien die erste Nummer des zweiten Quartals II. Jahrgang des

## Israelitischen Boten.

Derselbe wird gegenwärtig in einer Auflage von mehr als „5000 Exemplaren“ bis in die fernsten Länder verbreitet und gehört unstreitig zu den beliebtesten und gelesenen Erzeugnissen der jüdischen Presse Deutschlands.

Abonnementspreis vierteljährlich **nur 2 Mark.**

Inseratenpreis pro Petitzeile **nur 10 R.-Pfg.**

Der Unterzeichnete ist ermächtigt, die jüngsterschienenen Nummern der genannten Zeitschrift probeweise **gratis** zu verabfolgen.

**M. S t e i n e r**

Lottokollektur.

**Budapest, Königsgasse Nr. 1.**

---

A szerző saját kiadásában (Király-utca 25.) megjelent és minden könyvárusnál kapható

### (Dath Jisrael)

vezérvény a mózes vallás tanítására, középtanodák, polgári iskolák, tanító képezdek és magánhasználatra.

Irta:

**Dr. BAK IZRAEL**

ny. r. hittanár.

I. füzet

**B o l t i á r 60 kr.**

Nagyobb megrendeléseknél tetemes árelengedés ádatik.

---

**A magyar izr. országos tanító-egylet**

saját kiadása:

**IMAKÖNYV**

az izr. iskolai ifjuság számára.

R E N D E Z T E É S K I A D T A

**a magyar izr. országos tanító-egylet.**

Ára: 45 kr.

Nagyobb megrendeléseknél megfelelő árelengedés adatik.  
Megrendelhető: a magy. izr. orsz. tanító-egylet irodájában  
**síp-utca 11. sz.**

---

Nyomatott Goldstein Mór könyvnyomdájában, Ország-ut 44. (Huszár-féle ház.)